

Kálnay Adél

Ne mondd azt, hogy pipi!

Az első nap

A tanítónőt akkor érem utól, amikor már három hátításkás igazítja hozzá a lépteit. A régi gyermekeim, mondja mosolyogva, és maga elé tereli őket, el ne merüljenek a pocolyában. Az eső épphogy elállt, a fákról még csöpög a víz, de esernyőt nem illik már tartani, ezért mindnyájan nyakunkat behúзва inalunk az iskola felé.

A tanár néni, a korrekciós – állítja meg egy idősebb asszony, és a tanítónő rábólint. Kislét-számúnak hívjuk, ezt már nekem mondja, de a szülők így szokták meg, mert pár éve korrekciós osztály volt a neve. Az elfekvő, ahogy egy kollégám megjegyezte. Firtatom, mennyire volt igaza. Semennyire, csattan fel, pont ez az, ami felháborító, hogy néha még ők is...

Elhallgat, mert már a gyerekekre kell figyelni, ott állnak tétován a meg-meginduló esőben és várják, ki választja ki őket magának. Nagy részét már ránézésre tudom, súgja az igazgatói beszéd alatt, ő, meg ő biztos az enyém lesz. Látod, nem nagyon tud tartósan figyelni. Két nagyon apró gyerekre mutat, akik egyre jobban belemelegednek abba, hogy egymás cipőjét megtiporják. Szüleik feszült figyelemmel tartják féken a gyerekeket, láthatóan a türelem utolsó cseppjeit párologtatják, s ezt a gyerekekben is szeretnék tudatosítani. Foszlányokat hallunk csak a fojtott hangú fenyegetésből, a gyerekek néhány pillanatra meghúzzák magukat, aztán kezdődik minden előlről.

Egy vékony kisfiú hadonászik előttünk, a tanítónő elkapja a kezét. A gyerek úgy tekeredik hátra, mint egy kiskigyó, fogatlan szájjal nevet, szemei az egyik pillanatban befelé hordanak, a másikban körbejárnak. Hogy hívnak, hajol hozzá a tanítónő, és a gyerek büszkén mondja, milyen Józsi ő, majd nagyon bizalmasra fordítva a szót megkérdezi: mondja, Ön még nem unja, mert én már igen. És fejével az igazgató felé bökö, hátha nem elég világos, miről beszél.

Figyelem a tanítónőt, nem unja. A gyerekeit fürkészi, talán azt próbálja, mennyire jók a

megérzései, képes-e megtalálni őket így, elrejtve a több között.

Később az osztályban köszönti a szülőket. Elmondja, hogy mindez a gyerekek érdeke, s hogy tudja, milyen nehéz elfogadni, ha a gyerekünkről kiderül más, mint a többi, de a szeretet igazi lényege az, hogy jót akarjak a másoknak anélkül, hogy nekem hasznom lenne belőle, aztán meg, hogy a gyerekeinket az értékeikért kell szeretnünk, s minden nagyon őszinte. A szülők bólogatnak és reménykednek. Reménykednek, hogy valaki végre csak tud kezdeni valamit a gyerekükkel, hogy megtalálták a megfelelő embert, aki kézzel a gyógyít. A gyerekek megszeppenve ülnek, nem nagyon értik ugyan, miről folyik a szó a fejük felett, de a tanítónő olykor rájuk mosolyog, s ez lelket önt beléjük, nem lesz talán olyan szörnyű. Milyen rendesek, sűgom, s a szülők is, figyelemmel vannak, látszik, pont úgy gondolják ők is, ahogy te. Várd ki a végét, válaszol az értekezlet után. Egyáltalán nem lehet most még tudni, kivel beszélünk egy nyelvet. Sajnos a szavak nem ugyanazt jelentik, sőt, még ha éppen azt is értik rajta, amit én, nem képesek azt is cselekedni. Dehát ezzel szinte mindnyájan így vagyunk, nem? A gyerekek papírjait rakosgatja, de nem olvassa el. Előbb én akarom megismerni őket. Majd azután. Ezek itt fél évvel ezelőtti eredmények. Ki tudja, mi történt azóta?

A második nap

Már bent ülök az osztályban, mire megérkeznek a gyerekek. A lapjaikat olvasgatom, kíváncsi vagyok, kinek mi a gondja, aztán abbahagyom, unalmas így, nem tudom kiről írják, hogy másfél évvel van elmaradva a korától, kiről, hogy hiperaktív. Figyelek hát, megpróbálok én is magamtól rájönni, ki milyen. Odamegyek a gyerekek közé, s azt hiszem, mindenre fel vagyok készülve. Nagyot kell tévednem. Ricsi nagyon dühös. Fújtat dühében. Forgatja a szeméit és azt nézi, kit lehet megbüntetni azért mert az édesanyja nem hagyta ott a vámpírfogat. Széparcú, értelmes szemű kislány. Látszik rajta, hogy erős. Csak az nem látszik rajta, milyen akció közben. Ne mondd azt, hogy pipi, szólítja meg elfojtott dühvel az egyik kislányt, aki nem érzi a helyzetet, s veszélyt sem szimatol. Valamiért úgy döntött, hogy hátrélevő idejében azt fogja mondogatni, pi-pipipipipipi, pi-pipipipipipi, s ez Ricsit irritálja. Megöllek, mint egy kutyát, mondja és szinte rázuhan a másikra. A harmadik meglődül, mi van itt, bunyó, kérdezi, s utánazuhan Ricsinek, vonzza őt, mint vasat a mágnes. A tanítónő izzad. Nem tudjuk szétkönyörögni őket. Rángatni kell és húzni. Küzdünk mi is, kicsit másért mint ők, de nem másként, hisz erővel oldunk meg valamit, amit nem azzal kéne. De fojtogatás van, megöllek van, vörös arc van, hát cibálni kell és megakadályozni, a csatából győztesen kikerülni. Egy kislány sír. Egy néző. Nem tudja, mi van, mennyire komoly. Megijedt. Majd ha megszeretnek, rendezi öltözékét a tanítónő, akkor fordul meg minden. Mesélek nektek, néz a gyerekekre, s megpróbál néhány figyelő szempárt meghódítani. Én még most is feldúlt vagyok az előbbi harctól. Elvégre hét-

nyolc éves gyerekek. Hogy lett ez ilyen? S még semminek nincs vége. A szünetben újabb harc várható. A tanítónő nem mozdul a gyerekei mellől. Megpróbálja a lehetetlent, figyelni a három legsérültebbre, vigasztalni a félőseket, bátorítani a dadogókat, felkarolni az elhanyagoltakat, s közben nyugodtnak, higgadtnak maradni... ez a szakmája, megcsinál mindent, amit lehet.

A harmadik nap

Későn érkezem. A másik első osztályban valamilyen mondókát próbálnak a gyerekek. Tisztán, frissen ülnek a padban. Arrébb az én tanítónőm is énekel, ügyetlen tapsolást, lábdobogást hallok, még mást is, valaki egyre hangosabban kiabál egy ellendallamot, csapkodja a padot. Hülyék vagytok, hülyék, ordítja, éppen amikor belépek, hülyék visítja szinte önfeledten. Ricsi az, aki ma elhozta a vámpírfogat, már volt egy menetük a tanítónővel, futottak körben az osztályban, miután a szép szó csak olaj volt a tűzre, a vámpírfogas gyorsabb volt, mint a szűkszoknyás, így még mindig csattogtathatja, ki-berakhatja a fogakat. A tanítónőnek ráadásul csak két keze van, s azok sem túlon túl erősek, egyre nehezebben tud már visszatartani két másikat, a pipizőset és azt, akinek keresztbeáll a szeme és unja egy kicsit az iskolát. Azt figyelem, mikor kell segítségére sietnem, a tekintetét keresem, hátha jelez, s jelez is, int, hogy semmi gond, még bírja, s köszöni jól van. Nagy nehezen lecsillapodnak a verekedni vágyók, úgy-ahogy mindenki leül, kivéve Ricsit, őt mindig kivéve tessék érteni, mert nem csinálja azt, amit a többi erre nagy odafigyeléssel ügyel. Provokál szegény, mondja a tanítónő, azt próbálja én mikortól ütök. Azt tapasztalatból tudja, hogy viselkedése sosem marad megtorlás nélkül, most a köztünk lévő erőviszonyokat akarja tisztázni. Csak azt ne hidd, hogy attól jobb lesz, ha rájön, hogy én ugyan nem fogom megverni. Akkor gyengének tart majd, megvet, elkezd engem is bántani.

A szünetben a folyosói szekrényekből szedjük ki őket, vagy egymástól választjuk szét, kevés sikerrel. Ez a legszörnyűbb, magyarázza a tanítónő, amikor tanulási nehézségekkel küzdő gyerekek közé ennyi magatartászavaros kerül. Látod, ők ketten dadognak, egyébként is szorongásosak, egyéb sem hiányzott nekik mint egy agresszív gyerek, meg sem mernek majd nyikkanni. Ez a kis pipizó meg nem fog bírni semmilyen tempót, szép lassan végképp elkeseredik. Tanító néni, ez a hülyék iskolája, kapaszkodik belénk az unatkozó Józsika, azt mondták az udvarban, hogy én odajárok. Ugye nem az?! Választ nem vár, karatemozdulatokkal indul a többiek felé. Még nem támad, egyelőre körbejár, szimatol. Becsengetnek. A gyerekek visítva gomolyognak az osztály felé, egyedül a pipizó áll a csengő alatt, s kezéből pisztolyt formál. Utálom ezt a hangot, kiabálja és több lövést ad le a csengőre. Alig lehet becsalogatni a terembe.

A gyerekek rajzolnak. Rajzójátok le a családokat, kéri a tanítónő, aztán kitér arra, mi is

az a család. Rögtön kiderül, hogy nincs minden tisztázva. Sok gyerek mondja, hogy az apukája nincs velük. Nehezen értik meg, mit is akar a tanító néni. Nemcsak aki ott lakik, akit a családhoz tartozónak érzel. Dolgoznak. A nyelvük is kilóg. Különös rajzok születnek. Különösen a tanítónőnek mondanak sokat. Ahol nincs a gyerekeknek kezük és szájuk... ahol egy nagy üveg bor áll az asztalon... ahol egy óriási anyu és egy aprócska gyerek áll a lap szélén,... Ricsi csak vörössel és feketével rajzol. Lapján nincsenek alakok. Egy ablaktalan vörös ház meg egy fekete autó van a rajzon. A házban mi vagyunk, anyukám és én, a kocsiban meg apukám. Angyali szelídséggel mesél, aztán felpattan nézelődni. Hirtelen felidegesedik. Vigyázz, mert akit most rajzoltál az én vagyok!, s már kapja is a ceruzát, emeli, mintha kés lenne... Ketten bírjuk csak lefogni. Elszedjük tőle a ceruzát, tehetetlen dühében felénk rúg, nagyon feldúlt, rohadtak vagytok azt sziszegi és úgy indul meg, ahogy az ilyenfajta filmekben szoktak a végső leszámolásra indulók. Adjál neki gyorsan egy fekete pontot, adja az ötletet sírós hangon egy nagyon picurka kisfiú és aggódva néz ránk. Ricsi közben meggondolja magát és enni akar. A tanítónő biztatja, egyen csak. Beszedi a rajzokat és hosszan nézi a gyerekeket. Olyan hosszan, hogy zarba jönnek ettől a nézéstől. Azt hiszik, valamit akar, pedig én látom, csak fáradt rettenetesen.

A negyedik nap

Ez már hétfő. A hét végén visszatért a nyár. A gyerekek lassan elfogadják az iskolát. Ricsi megbetegedett, ám előbb kibékült a tanító nénivel. A körjátékban ugyanis a tanító néni őt választotta, aztán ő visszaválasztotta: megtört a jég, s valószínű, hogy azután sem akar majd tanulni, de legalább már nem akar percenként ölteni, s ez nem kis eredmény. A gyerekek már komolyan dolgoznak, csak Attila pipiz rendületlenül, s hogy ne legyen végképp unalmas, időnként azt mondogatja, szeretlek Pali és igazán furcsán nevet hozzá. A tanítónő a fejét csóválja, nem lesz ez így jó, Attila nem ide való, szinte beszélni sem tud, nem érti, mit kell tenni, azt viszont érti, hogy ő mindenben alulmarad, s fáj neki nagyon. Ezért bánt szinte mindenkit, akit okosabbnak érez magánál. Beszélni kell mihamarabb a szülővel, hogy gondolja, mit szeretne, s meggyőzni, hogy a gyerek érdekeit kell nézni. Ez persze nagyon kényes terület, a szülők egy része nem hajlandó szembesülni bizonyos tényekkel, a pipizős anyukája már elmondta, hogy milyen szörnyűek voltak az óvodában, gyógyosba akarták küldeni a gyereket. Közben szorította magához a kisfiút, s azt hajtogatta, neki a legdrágább ez a gyerek, nem adja. A legdrágább gyerek most éppen azt mondogatja bele mindenkinek a képébe, hogy ostoba, ostoba, s olyan megvető hangsúlyt talált hozzá, amelyet nem is tudhat még egy ilyen kisgyerek. Kitől hallottad ezt a szót, fordul hozzá a tanítónő. Hát az anyukámtól, éneklí a kisfiú és mosolyog hozzá. Mit jelent ez, firtatja tovább, hát azt, hogy lüke vagyok. Csak így mosolyogva. És az mit

jelent? – kérdi a tanítónő, aki elhatározta, nem hagyja magát. Azt, hogy nem szeret az anyukám, mondja rendületlenül mosolyogva a gyerek, aztán hirtelen magába zuhan, végképp nem lehet tudni, mire gondol. Ez a legszörnyűbb, nem tudni, mi van, sóhajt a tanítónő, illetve van még szörnyűbb, amikor családlátogatásra megyek. Mert más hallani arról, hogy nehéz körülmények között élnek emberek, s megint más látni, tapasztalni. Amióta ilyen osztályban tanítok, nem volt igazán nyugodt éjszakám. Nem tudtam úgy lefeküdni, hogy hálát adtam, milyen jó nekem, mert mindig eszembe jutott, hogyan élnek mások és valami szégyenfélét éreztem. Igazából ok nélkül, hiszen tehettem-e én arról, hogyan él egy Józsika, egy Zsani, nyilván nem, mégis mint embert, nyomasztott az egész, úgy értem, mint Emberiséget, hogy ilyenkor mi van. De ezt nem lehet megérteni.

Az ötödik nap

A tanítónő egyre jobban ura a helyzetnek. Már átlátja az erőviszonyokat, tudja, mikor számíthat csak magára, s mikor kérje a felettese segítségét. Annyira minden rendben, hogy már unalmas is. Nem is látok mást, mint a többi első osztályban, számlálgatnak, olvasgatnak. Csak nem kell meglepődni, hogy mászkálás van, meg sírás, mert kitért a ceruza. Anyukám azt mondta, nem vesz több ceruzát, ül elkeseredetten egy egészen apró kisfiú, kinéz vagy ötévesnek. Mindent komolyan vesznek, hiába mondom a szülőknek, ne fenyegetessék őket, mert olyan érzékenyek! Érdekes, hogy könnyebben szembesülnek azzal, hogy mozgássérült, vagy netán szívbeteg a gyerekük, mint azzal, hogy gyenge, vagy sérült idegrendszerű, esetleg értelmi fogyatékos. Ez kényes téma, mintha szégyellni kéne... na igen ez társadalmi kérdés is, abban a bizonyos Európában már másként állnak hozzá, magyarázza a tanítónő pár pillanatnyi szünetben, amikor lélegzethez jut. A gyerekek éppen csipketerítőt próbálnak csinálni tépéssel a szalvétából. Szájuk tátva az igyekezettől. Ügyeskednek, de azért segítünk. Muszáj, hogy sikerélményük legyen, hogy megérezzék, milyen érzés tudni, képes vagy valamire. Meg kell tanítani őket örülni. Ez a legfontosabb itt, az összes többi csak ezután jön. A nagy titok, hogy mikor van a fordulópont, ezt senki sem tudja. S olyan is előfordul, hogy nincs. Ez is benne van, ezt tudomásul kell venni, lenyelni. Csak lemondani nem szabad. Így beszélgetünk és közben egyre több csipketerítő nyílik szét a kezünkben. Otthon leterítheted a polcodra, biztat a tanítónő. Anyukám úgyis kihajítja, mert kacat, szól tárgyilagosan az egyik kisfiú és csomóvá gyűri keze munkáját.

Otthon! A tanítónő felajánlja, menjek el vele családlátogatásra. Búcsúzóul, egyezek bele, mert rájövök, nincs már több időm az iskolásdira. Búcsúzóul, ismétli, s bemondja a címet, hol találkozunk.

Koszos, büdös lakótelepi lépcsőház. Nincs bizalmunk a lifthez, gyalog indulunk a nyolcadik

emeletre. Szörnyülködünk, mintha elfelejtettük volna, hogy nemrég még mi is ilyen lépcsőházban járkáltunk, csak jó sorsunk kiemelt a káposztaszagból, a pisis liftből, a szeméttároló orrfacsaró homályából, s mostanra hihetetlennek tűnik, hogy ilyen helyeken is lehet élni. Az első családban mindketten munkanélküliek. Egyszobás lakásban vannak négyen. A szülők ragaszkodnak az emberi élethez. Tisztaság van és rend. No meg üresség, hisz mostanra nem maradt másuk, mint két ágy, egy szekrény, asztal és székek a konyhában, meg a tévé. Azt nem akarják eladni, valami kell, azt mondják. Bólogatunk. Egy másik lépcsőházban járunk már és még mindig nem tudunk megszólalni. Nem lehet. Ebben a lakásban savanyú, áporodott szag van. Kisebb, nagyobb gyerekek kerülnek elő. Szinte minden ragad a kosztól. Nem, nem akarunk leülni, sietünk. Hirtelen egy síró férfi kerül elé, azt zokogja, hogy elhagyta őket a felesége. De találjam csak meg, vált gyilkos indulatra, megölöm, maguk lesznek a tanúk rá! A liftnél utolér bennünket egy szép nagylány, talán tizenhat éves. Ne foglalkozzanak apámmal, beteg. Anyu mindjárt jön, elment takarítani. Magunkkal visszük érett tekintetét s nem tudunk mit kezdeni vele. A következő helyen a kapuban találkozunk barátunkkal. Józsi, a szemforgató művész nyakunkba ugrik. A másodikon, ott ahol az ajtó be van szakadva, arról megismerik! Büszkén mondja, büszke az egyediségre, hogy így különböznek mindenki mástól, ki tudja. Apukám alszik, kiáltja még utánunk, részeg! Félénken kopogunk, s joggal, bár nem részeg apuka, csak ijesztő ugatás fogad. Óriási kuvasz akar kitörni a gazdasszony lábai között, nagy nehezen lehet csak a konyhába tuszkolni. Józsi anyukája kétségbeesett igyekezettel próbálja megőrizni a látszatot. Jól vagyunk, jól élünk, szeretjük egymást és a gyereket! Minden csupa hazugság, s ezt ő is érzi, mármint hogy látszik ez, s ettől olyan szerencsétlen lesz az egész. A szomszéd szobából horkolás hallatszik, időnként zagyva beszéd. Szemem a tolókoksira téved. Tavasszal levágták az egyik lábát, súgja az asszony, s nemsokára a másikat is. Érszükület.

Nagy parkon át vezet utunk, orrunk elé gesztenyék potyognak. A tanítónő leguggol és felszed néhányat. Hallottad, fordul felém, hogy érdemes friss gesztenyét hordanod a zsebedben? Megvéd a káros sugárzásoktól. Gyorsan felszedek párat és a zsebembe süllyesztem. Nem engedem el őket, jó simogatni sima, hűvös hátukat. Ez megnyugtat. Valahogy el kéne felejteni, amiket láttunk, mielőtt hazaérek. Elfelejteni, ha már segíteni nem tudok. Holnap már nem megyek, mondom és nem esik jól beszélni. Rendben, válaszol a tanítónő, a gyerekek majd kérdezni fognak, láttam, megszerettek. Remélem tudsz valamit használni abból, amit láttál. Szedjünk a gyerekeknek is gesztenyét, jön váratlanul az ötlet, s annyira örülök neki. Majd mondd azt, hogy az én ajándékom, jó? Elválnak. Az uszodába sietek, a tanítónő meg a buszhoz. Hirtelen utána kiáltok, a zsebükbe tedd! Nevetve visszhangozza, a zsebükbe, persze! A gesztenyék csak potyognak, már jókedvű vagyok. Azért szép ősz van, ezt nem lehet tagadni!